

Lodewijk Ivo Crijs

Met Godsvertrouwen voor het vuurpeloton

Harel van Berckel. Verzetsman en chirurg

WalburgPers

Tekstcorrectie

Han Strijk, Alphen aan de Rijn

Omslagontwerp

Erwin Bomans^{BNO} Leucq!, Hof van Twente

Vormgeving binnenwerk

KM Grafisch Werk, Utrecht

Afbeelding omslag voorzijde: **getty**images. Foto: Duncan Walker

Achterzijde: Karel van Berckel

1e druk, 2015

2e druk, 2019

© 2015 Lodewijk Ivo Crijns, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2015 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

ISBN 9789462494404

NUR 680

INHOUD

Proloog 7

Voorwoord 8

Inleiding 9

De familie Van Berckel

Hoofdstuk 1 11

1892-1929: Karels jeugd- en studentenjaren
in een katholiek milieu

Hoofdstuk 2 21

Karels werkplek: het St. Josephziekenhuis
anno 1929

Hoofdstuk 3 29

1929: Chirurg in Heerlen

Hoofdstuk 4 42

1940: In het verzet

Hoofdstuk 5 52

De spil van het Heerlens verzet:
kapelaan Giel Berix

Hoofdstuk 6 58

1940-1944: Karels deelname aan de
Knokploeg (κ.ρ.) Heerlen

Hoofdstuk 7 63

Karel van Berckels betrokkenheid bij het artsenverzet
en de groep Bongaerts

Hoofdstuk 8 85

Karel lid van de groep Bongaerts

Hoofdstuk 9 91

1941-1943: Het verzet neemt toe

Hoofdstuk 10 94

Dr. Van Berckel grijpt resoluut in en redt een
gevangen koerier

Hoofdstuk 11	96
Wiel Houwen	
Hoofdstuk 12	100
De ontsnapping van Theo Crijns uit het ziekenhuis	
Hoofdstuk 13	102
De Sipo Maastricht	
Hoofdstuk 14	106
Kamp Vught	
Hoofdstuk 15	112
Karels arrestatie en laatste dagen	
Hoofdstuk 16	122
De laatste oorlogsdagen en de dagen na de bevrijding	
Epiloog	124
Bijlagen:	
Correspondentie Charlotte de Habicht-van Berckel	127
Theo Crijns	131
Burgemeester van Heerlen, mr. A.M.G. Gresel	132
Dankbetuiging	133
Personenregister	134
Bronnen en literatuur:	
Brieven	139
Interviews	139
Bronnen	139
Literatuur	140
Aanbevolen literatuur	140

PROLOOG

In de vroege ochtend van vrijdag 24 augustus 1944 wordt Karel van Berckel, 52 jaar oud en chirurg in het St. Josephziekenhuis te Heerlen, door de Sipo-beambte Conrad van de Duitse geheime politie van Heerlen van zijn bed gelicht en overgebracht naar het politiebureau te Heerlen. De reden van zijn arrestatie is zijn deelname aan het landelijk artsenverzet en zijn ondergrondse- en ondersteunende activiteiten voor de verzetsgroep Bongaerts alsook vanwege zijn illegale daden voor de Heerlense L.O. en K.P.

Op 23 april 1944 helpt hij een verzetsman ontsnappen, die in het St. Josephziekenhuis is opgenomen met verwondingen en onder bewaking is gesteld van de Duitse- en de Nederlandse politie. Nitsch, de beruchte Sipo-beambte, die tientallen martelingen en moorden op zijn geweten heeft, richt zijn woede over de ontsnapte verzetsman op diens familie en op Karel van Berckel. Die ontsnapte verzetsman heette Theo Crijns.

Dochter Emilie krijgt de ochtend na de arrestatie van haar vader, de opdracht van haar moeder om hem nog iets te brengen op het politiebureau. Zij gaat op haar fiets ernaar toe. Zij ziet haar vader – stilletjes en alleen – met zijn hoofd in zijn handen zitten. Dit beeld, het laatste beeld dat de familie van hem heeft, toont hoezeer Van Berckel zich bewust is van de situatie waarin hij verkeert. Hij wordt overgebracht naar de beruchte bunker van Kamp Vught, waar hij op 5 september 1944, met groot Godsvertrouwen voor het vuurpeloton staat en door de kogels gedood wordt.

Karel van Berckel was trouw aan zijn levens- en geloofsovertuiging. Een overtuigd katholiek en een gelovig christen, tot in de dood. Zijn gedachtenisprentje vermeldt: 'Hij was onkreukbaar, trouw en goed, zijn strenge plichtsbetrachting voerde hem tot in de dood'.

'Als iemand eer toe komt voor zijn optreden, dan is het wel Karel van Berckel,' zo stelt Theo Crijns. Moge dit boek een postuum eerbetoon zijn aan de heldhaftige Karel van Berckel.

Heerlen/Driebergen, februari 2013

VOORWOORD

Mme. Charlotte de Habicht-van Berckel
Résidence Rose d'Automne
Villars-sur-Glane
Zwitserland

Villars, Kerstmis, 2012.

Zeer geachte heer Crijns,

Vanuit mijn ziekbed – ik heb een flinke bronchitis en ben 90 jaar (!) oud – wil ik u hartelijk danken voor het boek over mijn vader, uw vader en het verzet. Het is, als altijd, moeilijk om over die tijd te lezen. Normaal ben ik gezond, maar de laatste weken waren zeer koud met veel sneeuw, en ben ik in bed aangeland.

Ik zal uw boek in het Frans vertalen, voor mijn twee dochters (de een in Rome, de andere in Fribourg) en mijn kleinzoon, die summa cum laude afgestudeerd is aan de Universiteit van Fribourg. Ook zal ik het graag geven aan mijn drie zusters (een in Maastricht, twee wonehend in België, vlakbij de Nederlandse grens) en aan mijn zwager Embert van Tilburg in Canada. Zijn vrouw, mijn zuster Eleonora, is daar overleden.

Hoewel het voor mij, oud-Ravensbrückgevangene, moeilijk is dit alles weer te verwerken, ben ik blij dat u zo'n gefundeerd boek hebt kunnen schrijven, waar mijn vader, met recht, zo positief wordt beschreven. Ik dank u daarvoor.

Nog niet helemaal gezond, zend ik u mijn vriendelijke groeten, maar gezien mijn 'eeuwenoud' leven ben ik er niet zeker van het volgende jaar naar Nederland te kunnen reizen voor de reünie van het honderdjarig Bernardinuscollege. We zullen zien.

Met dank en vriendelijke groet,

Charlotte de Habicht-van Berckel

INLEIDING

De familie Van Berckel

In de buurt van Den Bosch staat een kapelletje dat dateert van 1248. Het is gebouwd door een ridder Van Berckel, uit dank voor de veilige terugkomst van een zoon na een kruistocht.

Erin kan men onder meer drie zilveren sterren zien, die later zijn opgenomen in het familiewapen en ook de familielijfspreuk: 'Ik leef in hoop'. Zo begint het levensverhaal van Charlotte van Berckel, de oudste dochter van Karel van Berckel. Zij schreef dit in het boek: 'Je vis en espoir'.

Volgens de legende, symboliseert elke ster de liefde en trouw aan de Familie, het Vaderland en de Kerk.

De bekende 19e-eeuwse katholieke schrijver J.A. Alberdingk Thijm heeft de familiegeschiedenis van de familie Van Berckel beschreven in een verhaal.

Dit verhaal heet: 'Hoe de drie sterren zijn weergegeven in het wapen van de familie Van Berckel'. Het wordt beschouwd als een legende en berust op niets anders dan een glas-in-lood raam in het genoemde kapelletje. De schrijver noemt hier een zekere ridder Van Berckel, die in dienst was van de graaf van Brabant. Zijn enige dochter trouwde een jonge Normandische ridder. Hun zoon vertrok met de kruistochten, waarvan hij gezond en wel terugkeerde. Uit dankbaarheid werd de kapel gebouwd.

Men vindt patriciërs Van Berckel in Amsterdam en in Den Haag. Onder hen Pieter Johan van Berckel, gevlmachtigd minister van Nederland bij de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Hij was bevriend met President Adams. Vanaf 1655 is de familielijng goed te volgen. Zo vindt men Pauwel Aelbrechtszoon Droogh van Berckel, gedurende langere tijd de schrijfwijze van de familienaam, en fervent katholiek.

De zoon van Pauwel van Berckel was getrouwd met Maria van Buytene. Hun wapen bevatte enerzijds de drie zilveren sterren en anderzijds het zilveren schaap op een groene achtergrond van de familie Buytene.

In die tijd was er een handelsbetrekking tussen Den Bosch en Delft. Dat verklaart ook dat er Van Berckels vanuit Den Bosch naar Delft

zijn gegaan. Zij namen hun wapenschild mee. Sinds de Delftse tijd is er veel bekend over de familie Van Berckel: verwantschappen, huwelijken, manier van leven, religieuze overtuiging, trouw aan de katholieke kerk en charitatieve activiteiten. Sinds het einde van de 18e eeuw, toen alle katholieken uitgesloten werden van alle openbare functies, kon de familie zich niet anders bezighouden dan met het drijven van handel en het uitoefenen van vrije beroepen, zoals advocaat en notaris. Van verscheidene generaties studeerden de zonen in Antwerpen, in het 'Convict Nobilium' om een degelijke katholieke vorming te krijgen. In 1795 werd de uitsluitingswet beëindigd. Vanaf toen mochten openbare functies ook weer door katholieken worden bezet. Zo werd Meester Hendrik van Berckel de eerste katholieke burgemeester van Delft in 1840.

De vader van Karel van Berckel, Willem van Berckel, was advocaat en notaris in Delft. Hij had vier zonen, waarvan Karel de tweede was. Ook waren er nog drie dochters. Mr. Willem van Berckel leidde een relatief welgesteld leven, ofschoon eenvoudig levend. In de 19e eeuw waren in Delft de meeste notabelen protestant. Slechts weinig katholieken konden een goed levensniveau bereiken, ze zaten in de lagere sociale klassen en slechts enkelen volgden een universitaire studie. Om het katholieke geloof te verbreiden werd een imposante neogotische katholieke kerk gebouwd, die inmiddels al weer is afgebroken.